

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 411/2010-21

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 28. októbra 2010 predbežne prerokoval sťažnosť M. K., T., vo veci namietaného porušenia jeho základných práv zaručených čl. 35 ods. 1, čl. 42 ods. 1, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 2 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva zaručeného čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 5. mája 2010 v konaní vedenom pod sp. zn. 8 Sžo 482/2009, ako aj jeho postupom v tomto konaní a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť M. K. o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 29. júla 2010 doručená sťažnosť M. K. (ďalej len „sťažovateľ“), vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň zaručeného čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na vzdelanie zaručeného čl. 42 ods. 1 ústavy, základného práva na súdnu a inú právnu ochranu zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy, základného práva na právnu pomoc v konaní pred súdom zaručeného čl. 47 ods. 2 ústavy, základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných

prieťahov zaručeného čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) z 5. mája 2010 v konaní vedenom pod sp. zn. 8 Sžo 482/2009, ako aj jeho postupom v tomto konaní.

Zo sťažnosti a z jej príloh vyplýva, že sťažovateľ sa v konaní podľa druhej hlavy piatej časti zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „OSP“) vedenom pod sp. zn. 2 S 14/2007 pred Krajským súdom v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) domáhal zrušenia rozhodnutia rektora Univerzity Komenského v Bratislave č. OŠV 3047/2006/D IV 7 zo 7. novembra 2006, ktorým bolo potvrdené rozhodnutie dekana Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave č. SO 4910/2006 D IV/7 zo 6. septembra 2006 o jeho vylúčení zo štúdia podľa § 66 ods. 1 písm. c) zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o vysokých školách“). Po rozhodnutí kompetenčného sporu medzi krajským súdom a Krajským súdom v Trnave bola veci na krajskom súde pridelená sp. zn. 2 S 198/07.

Pri podaní žaloby sťažovateľ nebol zastúpený advokátom tak, ako to vyžaduje § 250a OSP, čo vysvetlil neochotou „*dvoch advokátskych kancelárií z Bratislavy, na ktoré sa obrátil prostredníctvom Helsinského občianskeho zhromaždenia. Táto mimovládna organizácia... oslovila dve advokátske kancelárie, ktoré boli požiadané o právne zastupovanie vo veci, ktorá je predmetom žaloby. Tieto odmietli zastupovať žalobcu v tejto veci. Formálne (ústne) zdôvodnili odmietnutie veľkou zaneprázdnenosťou.*

Taktiež treba vziať do úvahy skutočnosť, že Slovenské národné stredisko pre ľudské práva... po oboznámení sa s porušovaním Základných práv a slobôd (právo na vzdelanie) odporučilo žalobcovi obrátiť sa v prípade súdneho sporu na advokáta. A to i napriek skutočnosti, že podľa zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení SNSLP má oprávnenie na právne zastupovanie žalobcu v prípadoch porušovania ľudských práv.“

V deň podania žaloby (19. januára 2007) sťažovateľ požiadal podľa § 20 ods. 3 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o advokácii“) Slovenskú advokátsku komoru o pridelenie advokáta na zastupovanie

v predmetnom konaní. Keďže sťažovateľ na svoju žiadosť nedostal odpoveď, požiadal podaním doručeným 13. novembra 2007 krajský súd „o pridelenie advokáta na zastupovanie“.

Krajský súd 13. mája 2008 vyzval sťažovateľa na predloženie dôkazov preukazujúcich dôvodnosť jeho návrhu na pridelenie právneho zástupcu z radov advokátov. Sťažovateľ zaslal požadované podklady krajskému súdu 12. júna 2008.

Krajský súd uznesením č. k. 2 S 198/07-115 z 2. júla 2008 návrh sťažovateľa na ustanovenie právneho zástupcu z radov advokátov zamietol, pretože dospel k záveru, že sťažovateľ nesplnil podmienky na oslobodenie od súdnych poplatkov, čo je podľa § 30 ods. 1 OSP nevyhnutná podmienka na ustanovenie právneho zástupcu.

Predmetné uznesenie sťažovateľ napadol odvolaním doručeným 8. augusta 2008 krajskému súdu. Argumentoval v ňom judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v prospech tvrdenia, že skutkové okolnosti jeho prípadu zakladajú právo na pridelenie právneho zástupcu súdom.

Najvyšší súd uznesením z 23. júna 2009 v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Sžo 201/2008 potvrdil napadnuté uznesenie krajského súdu. Najvyšší súd zdôraznil viazanosť krajského súdu ustanoveniami § 30 a § 138 OSP, pričom sa stotožnil „so záverom krajského súdu, že u žalobcu nie je naplnená zákonná podmienka v zmysle § 138 ods. 1 OSP, pretože pomery žalobcu neodôvodňujú jeho oslobodenie od platenia súdnych poplatkov (ktorý žalobca spolu s podaným návrhom zaplatil), a teda v zmysle § 30 OSP krajský súd nemohol žiadosti žalobcu o ustanovenie advokáta vyhovieť“.

Sťažovateľ 7. augusta 2009 doručil ústavnému súdu sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy proti uzneseniu najvyššieho súdu. Navrhol vyslovenie porušenia jeho základných práv zaručených čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 2 ústavy a práva zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru. Podaním doručeným ústavnému súdu 21. augusta 2009 požiadal sťažovateľ o ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom.

Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 311/09-15 z 23. septembra 2009 sťažnosť sťažovateľa odmietol ako zjavne neopodstatnenú. Konštatoval, že „z tvrdení sťažovateľa a pripojených listinných dôkazov si nemožno z pohľadu ústavného súdu utvoriť obraz o tom, čo bolo na príčine skutočnosti, že sťažovateľ neuzavrel zmluvu o právnych službách so žiadnym advokátom“. Ďalej ústavný súd s poukazom na ustanovenie § 30 OSP zdôraznil,

že v žiadosti o pridelenie právneho zástupcu z radov advokátov adresovanej krajskému súdu sa sťažovateľ „*neodvolával... na svoje pomery, ale na skutočnosť, že advokátske zastupovanie nedokázal získať sám, ale ani prostredníctvom Slovenskej advokátskej komory.*

Za uvedených okolností všeobecné súdy žiadosti sťažovateľa nemohli vyhovieť.“.

Nakoniec ústavný súd zdôraznil, že „*ku skutočnému zásahu do základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu by došlo až zastavením konania pre nesplnenie podmienky zastúpenia advokátom. Pri tomto rozhodovaní by všeobecný súd mal a mohol zvážiť situáciu, v ktorej sa sťažovateľa nachádza. Na adresu sťažovateľa treba uviesť, že mal svoju žiadosť na Slovenskej advokátskej komore urgovať, resp. trvať na jej vybavení, a to hoci aj súdnou cestou v rámci súdneho konania proti nečinnosti orgánu verejnej správy (§ 250t Občianskeho súdneho poriadku).*

Situáciu, v ktorej sa sťažovateľ ocitol, nemôže všeobecný súd v žiadnom prípade zohľadniť pri rozhodovaní o ustanovení právneho zástupcu z radov advokátov v zmysle § 30 Občianskeho súdneho poriadku.“.

Krajský súd po doručení výziev sťažovateľovi na splnenie podmienky kvalifikovaného právneho zastúpenia uznesením č. k. 2 S 198/07-130 z 9. septembra 2009 konanie o sťažovateľovej žalobe pre nesplnenie podmienky podľa § 250a OSP zastavil.

Sťažovateľ doručil krajskému súdu 22. októbra 2009 odvolanie proti uzneseniu o zastavení konania. Dôvodil v ňom odňatím možnosti konať pred súdom, pričom podľa jeho názoru krajský súd ani najvyšší súd pri rozhodovaní o pridelení právneho zástupcu nevzali „*do úvahy špecifické a objektívne skutočnosti, ktoré boli napriek mojej enormnej snahe vážnou prekážkou na zabezpečenie advokáta vlastnými silami. Okrem toho oba tieto súdy pri rozhodovaní nevzali do úvahy ustálenú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva... v Štrasburgu ohľadom povinnosti zmluvného štátu pri zabezpečovaní spravodlivého práva na súdny proces.“.*

Najvyšší súd o odvolaní sťažovateľa uznesením z 5. mája 2010 v konaní vedenom pod sp. zn. 8 Sžo 482/2009 rozhodol tak, že prvostupňové uznesenie krajského súdu o zastavení konania potvrdil. Podľa názoru najvyššieho súdu „*neprisluchovalo krajskému súdu... angažovať sa vo veci ustanovenia advokáta žalobcovi, takýto postup zákon umožňuje iba pri splnení podmienok stanovených v § 30 O. s. p.*

Žalobca opakovane poukazoval na ťažkosti pri zabezpečení advokáta z roku 2007. Pri uplatňovaní svojich procesných práv je účastník konania povinný byť aktívny, teda žalobca sám mal opätovne vynaložiť úsilie pre zabezpečenie advokáta.

Najvyšší súd v tejto súvislosti ešte považuje za dôležité uviesť, že rozhodnutia žalovaného boli už niekoľkokrát predmetom konaní o preskúmaní zákonnosti vedených na tomto súde, pričom bola splnená podmienka povinného zastúpenia advokátom.“.

Sťažovateľ v priebehu konania o jeho žalobe viackrát sťažnosťami podanými podľa § 62 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov namietal pomalý a neefektívny postup krajského súdu i najvyššieho súdu v jeho veci.

V sťažnosti doručenej ústavnému súdu sťažovateľ poukázal na neochotu ním oslovených advokátskych kancelárií zastupovať ho v spore s Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave. V období január – marec 2007 oslovil „*dve advokátske kancelárie v Trnave a päť v Bratislave, pričom tri z nich ústne uviedli ako príčinu odmietnutia zastupovania skutočnosť, že odporcom je UK v Bratislave, resp. jej zložka – Právnická fakulta*“. Kriticky hodnotí ustanovenie § 20 ods. 3 zákona o advokácii, ktorého „*slabá stránka spočíva vo fakultatívnosti konania komory v prípade požiadania o pridelenie advokáta zo strany žiadateľa. Takto formulované ustanovenie zákona ju nenúti konať v prospech žiadateľa na naplnenie jeho práva na inú právnu ochranu a práva na právnu pomoc, ktorý je z dôvodu zmeškania plynúcich lehôt mnohokrát vystavený hrozbe nenaplnenia práva na prístup k súdu*“. Z uvedených okolností sťažovateľ vyvodzuje, že „*napriek enormnej snahe, ktorá ho stála mnoho času, stresov a aj finančných prostriedkov, v snahe vyhovieť povinnosti vyplývajúcej z ustan. § 250a O. s. p., nebol z vlastnej viny schopný splniť túto zákonnú podmienku na začatie konania, ktorým sa chcel domáhať svojho ústavného práva na vzdelanie*“. Pritom zdôraznil, že sa obrátil aj na „*mimovládne organizácie zaoberajúcimi sa ľudskými právami*“.

Sťažovateľ nesúhlasí s poukazom v jeho veci konajúcich všeobecných súdov na podmienky ustanovené v § 30 OSP, „*pretože všeobecné súdy nevzali v úvahu pozitívny záväzok Slovenskej republiky vyplývajúci z čl. 1 Dohovoru pri posudzovaní sťažovateľovho práva podľa čl. 6 ods. 1*“.

Sťažovateľ kriticky hodnotí aj názor ústavného súdu vo veci sp. zn. II. ÚS 311/09 týkajúci sa jeho možnosti domáhať sa voči pasivite Slovenskej advokátskej komory ochrany svojho práva v konaní proti nečinnosti orgánu verejnej správy, keďže v ustanovení § 20 ods. 3 zákona o advokácii *„zákonodarca nevyjadril povinnosť SAK prideliť advokáta. ... pridelenie advokáta spočíva na fakultatívnosti, a nie obligatórnosti. Z takto formulovaného ustanovenia je zrejmé, hoci možno SAK považovať za orgán verejnej správy, že jej nečinnosť nemožno v žiadnom prípade napadnúť žalobou v zmysle § 250t O. s. p., pretože žiadnu povinnosť neporušila.“*.

K argumentácii najvyššieho súdu, že sťažovateľ vystupoval vo viacerých konaniach vedených pred najvyšším súdom, v ktorých nemal problém splniť podmienku povinného kvalifikovaného právneho zastúpenia, sťažovateľ uvádza, že toto tvrdenie *„je značne zavádzajúce. Je pravdou, že na tomto súde bolo vedených niekoľko konaní, v ktorých sťažovateľ vystupoval ako navrhovateľ (žalobca), avšak iba v jednom konaní sa mu podarilo predložiť splnomocnenie podpísané právnym zástupcom... Vo všetkých ďalších konaniach... sa mu advokáta obstaráť nepodarilo.“*.

Namietané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov sťažovateľ odôvodňuje viac ako tri a pol roka trvajúcim konaním, v ktorom napokon aj tak *„nebolo zo strany krajského súdu rozhodnuté o merite veci, ale o zastavení konania“*. Predmetné konanie podľa sťažovateľa nebolo právne zložité a ani prístup sťažovateľa v konaní neprispel k jeho dĺžke. Postup krajského súdu nebol v súlade *„so zásadou hospodárnosti vyjadrenej v § 6 O. s. p. a v súlade s princípom právnej istoty“*. Rovnako *„rozhodovanie najvyššieho súdu o Odvolaní voči uzneseniu zo 7.8.2008 trvalo neprimerane dlho“*.

Vzhľadom na meritum veci rozhodovanej krajským súdom došlo podľa sťažovateľa aj k porušeniu jeho základných práv podľa čl. 42 ods. 1 a čl. 35 ods. 1 ústavy.

Sťažovateľ tvrdí, že v jeho veci konajúce súdy *„nedodržali spravodlivú rovnováhu medzi sťažovateľovou povinnosťou byť zastúpený advokátom a jeho právom na prístup k súdu vyplývajúce z čl. 6 ods. 1 Dohovoru“*.

Sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd v náleze vyslovil:

„1. Právo sťažovateľa K. M. na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1, právo na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2, právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2, právo na vzdelanie podľa čl. 42 ods. 1, právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň podľa čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo podľa čl. 1 a právo na prístup k súdu podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru v uvedenej právnej veci vydaním uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 8 Sžo/482/2010 (správne malo byť 8 Sžo/482/2009, pozn.) zo dňa 5. mája 2010 a konaním, ktoré mu prechádzalo, bolo porušené.

2. Ústavný súd Slovenskej republiky týmto ruší Uznesenie Krajského súdu v Bratislave 2S 198/07 – 130 z 09.09.2009 a Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 8Sžo/482/2009 zo dňa 5. mája 2010 a vracia vec späť na ďalšie konanie krajskému súdu. Zároveň prikazuje Krajskému súdu v Bratislave prideliť sťažovateľovi advokáta v právnej veci 2S 198/07 a konať ďalej bez prietáhov.

3. Sťažovateľovi K. M. sa priznáva primerané finančné zadostučinenie vo výške 15 000,- EUR predstavujúce náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch za porušenie základného práva na súdnu a inú právnu ochranu uvedeného v čl. 40 ods. 1, práva na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2, práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2, práva na vzdelanie podľa čl. 4k ods. 1, práva na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň podľa čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prístup k súdu podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru, ktoré sú krajský súd a najvyšší súd povinné zaplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti tohto nálezu.

4. Ústavný súd priznáva sťažovateľovi trovy právneho zastúpenia, ktoré sú krajský súd a najvyšší súd povinné zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa do 15 dní.“

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú

Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 35 ods. 1 ústavy každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť.

Podľa čl. 42 ods. 1 ústavy každý má právo na vzdelanie.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 47 ods. 2 ústavy každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.

Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných priet'ahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom...

Ústavný súd podľa ustanovenia § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa.

Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v ustanovení § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo

návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde je ústavný súd viazaný návrhom na začatie konania okrem prípadov výslovne uvedených v tomto zákone.

Formulácia sťažostného petitu predloženej sťažnosti (bod 2) naznačuje, že sťažovateľ sa domáha nielen zrušenia uznesenia najvyššieho súdu, ale aj uznesenia krajského súdu č. k. 2 S 198/07-130 z 9. septembra 2009. Zároveň však sťažovateľ ústavnému súdu nenavrhol vyslovenie porušenia označených základných práv predmetným uznesením krajského súdu, prípadne jeho postupom.

Konštrukcia čl. 127 ústavy, ale aj § 56 zákona o ústavnom súde dokazuje, že ústavný súd je oprávnený zrušiť právoplatné rozhodnutie všeobecného súdu (aj iného orgánu verejnej moci) len za podmienky, ak vysloví porušenie základných práv sťažovateľa týmto rozhodnutím. Ak teda sťažovateľ nenavrhne autoritatívne konštatovanie porušenia svojich základných práv alebo iných práv uvedených v čl. 127 ods. 1 ústavy právoplatným rozhodnutím všeobecného súdu, potom nemôže byť za žiadnych okolností úspešný s návrhom na zrušenie takého rozhodnutia, lebo ústavný súd súc viazaný návrhom na začatie konania nemôže vysloviť porušenie označených práv.

Ústavný súd preto časť sťažostného petitu, v ktorej sťažovateľ navrhol zrušenie prvostupňového uznesenia krajského súdu, považoval iba za súčasť jeho argumentácie, a nie za súčasť záväzného procesného návrhu sťažovateľa. K tomuto záveru ústavný súd viedla aj skutočnosť, že i v prípade bezvadnej formulácie sťažostného návrhu vo vzťahu k predmetnému uzneseniu krajského súdu by sťažnosť v tejto časti musela byť odmietnutá pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie, čo je dané princípom subsidiarity právomoci ústavného súdu poskytovať ochranu základným právam a iným právam podľa čl. 127 ods. 1 ústavy.

Ústavný súd tak za predmet svojho prieskumu ustálil výlučne uznesenie najvyššieho súdu z 5. mája 2010 v konaní vedenom pod sp. zn. 8 Sžo 482/2009 a jeho postup v tomto konaní.

Pri určovaní rozsahu svojho prieskumu ústavný súd nemohol opomenúť ani skutočnosť, že napadnuté uznesenie najvyššieho súdu bolo prirodzeným procesným dôsledkom iného uznesenia najvyššieho súdu (sp. zn. 1 Sžo 201/2008), ktorým bolo potvrdené uznesenie krajského súdu o nepridelení právneho zástupcu z radov advokátov sťažovateľovi (č. k. 2 S 198/07-115 z 2. júla 2008). Uvedené skoršie rozhodnutie najvyššieho súdu už bolo predmetom prieskumu zo strany ústavného súdu v konaní sp. zn. II. ÚS 311/09 vyvolanom sťažnosťou sťažovateľa, pričom táto sťažnosť bola posúdená ako zjavne neopodstatnená.

V predloženej sťažnosti pritom sťažovateľ vzhľadom na spätosť všetkých uvedených rozhodnutí argumentoval v prevažnej miere tvrdeniami, ktoré mali priamy súvis s rozhodnutím najvyššieho súdu už preskúmaným ústavným súdom, a teda už boli predmetom posudzovania zo strany ústavného súdu. Napriek tomu sa však ústavný súd neobmedzil iba na formálny odkaz na súvisiace právoplatne ukončené konanie sp. zn. II. ÚS 311/09, ale v snahe naplniť presvedčovaciu funkciu súdneho rozhodnutia (§ 157 ods. 2 OSP v spojení s § 31a zákona o ústavnom súde) preskúmal uznesenie najvyššieho súdu z 5. mája 2010 aj vo svetle tých sťažnostných námietok, ktoré s ním súviseli len nepriamo a čiastočne už boli zodpovedané v spomenutom súvisiacom konaní pred ústavným súdom. Bral pritom do úvahy aj právny názor ústavného súdu vyslovený v náleze č. k. II. ÚS 311/09-15 z 23. septembra 2009, podľa ktorého *„ku skutočnému zásahu do základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu by došlo až zastavením konania pre nesplnenie podmienky zastúpenia advokátom. Pri tomto rozhodovaní by všeobecný súd mal a mohol zvážiť situáciu, v ktorej sa sťažovateľa nachádza.“*

Pokiaľ ide o namietané porušenie základného práva na súdnu a inú právnu ochranu (čl. 46 ods. 1 ústavy), základného práva na právnu pomoc (čl. 47 ods. 2 ústavy) a práva na spravodlivé súdne konanie (čl. 6 ods. 1 dohovoru), ústavný súd poukazuje na svoju ustálenú judikatúru, podľa ktorej o zjavne neopodstatnený návrh ide vtedy, ak ústavný súd

pri jeho predbežnom prerokovaní nezistí žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jeho prijatí na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98). Teda úloha ústavného súdu pri predbežnom prerokovaní návrhu nespočíva v tom, aby určil, či preskúmanie veci predloženej navrhovateľom odhalí existenciu porušenia niektorého z práv alebo slobôd zaručených ústavou, ale spočíva len v tom, aby určil, či toto preskúmanie vylúči akúkoľvek možnosť existencie takéhoto porušenia. Ústavný súd teda môže pri predbežnom prerokovaní odmietnuť taký návrh, ktorý sa na prvý pohľad a bez najmenej pochybnosti javí ako neopodstatnený (I. ÚS 4/00).

Dôvodom odmietnutia návrhu pre jeho zjavnú neopodstatnenosť je absencia priamej súvislosti medzi označeným základným právom alebo slobodou na jednej strane a namietaným konaním alebo iným zásahom do takéhoto práva alebo slobody na strane druhej. Inými slovami, ak ústavný súd nezistí relevantnú súvislosť medzi namietaným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých navrhovateľ namieta, vysloví zjavnú neopodstatnenosť sťažnosti a túto odmietne (obdobne napr. III. ÚS 263/03, II. ÚS 98/06, III. ÚS 300/06).

Zásadná námietka sťažovateľa smerovala proti rozhodnutiu najvyššieho súdu potvrdzujúcemu zastavenie konania pre nesplnenie podmienky povinného právneho zastúpenia. Najvyšší súd nezistil rozpor rozhodnutia krajského súdu s relevantnými ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku (§ 250a, § 30 v spojení s § 138). Podľa sťažovateľa však konanie o jeho žalobe podľa druhej hlavy piatej časti Občianskeho súdneho poriadku aj bez povinného právneho zastúpenia odôvodňujú špecifické okolnosti jeho prípadu, keď ním oslovené advokátske kancelárie odmietli poskytnúť mu právnu pomoc, pretože žalovaným v konaní je Univerzita Komenského – Právnická fakulta.

Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (napríklad IV. ÚS 77/02) do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá má základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon. To platí aj

pre výklad a používanie procesnoprávných predpisov, ktoré upravujú podmienky konania (I. ÚS 274/06).

Podľa § 250a OSP žalobca musí byť zastúpený advokátom, pokiaľ nemá právnické vzdelanie buď sám, alebo jeho zamestnanec (člen), ktorý zaňho na súde koná; to neplatí vo veciach, v ktorých je daná vecná príslušnosť okresného súdu, alebo ak ide o preskúmanie rozhodnutia a postupu vo veciach zdravotného poistenia, sociálneho zabezpečenia vrátane nemocenského poistenia, dôchodkového zabezpečenia, štátnych sociálnych dávok, sociálnej pomoci a poistenia v nezamestnanosti, aktívnej politiky trhu práce a garančného fondu, poskytovania zdravotnej starostlivosti, vo veciach priestupkov a vo veciach azylu a doplnkovej ochrany.

Podľa § 250d ods. 3 OSP súd uznesením konanie zastaví, ak sa žaloba podala oneskorene, ak ju podala neoprávnená osoba, ak smeruje proti rozhodnutiu, ktoré nemôže byť predmetom preskúmania súdom, ak žalobca neodstránil vady žaloby, ktorých odstránenie súd nariadil a ktoré bránia vecnému vybaveniu žaloby, alebo ak žalobca nie je zastúpený podľa § 250a alebo ak žaloba bola vzatá späť (§ 250h ods. 2). Odvolanie proti uzneseniu je prípustné.

Podľa § 30 ods. 1 OSP účastníkovi, u ktorého sú predpoklady, aby bol súdom oslobodený od súdnych poplatkov, ustanoví sudca alebo poverený zamestnanec súdu na jeho žiadosť za zástupcu Centrum právnej pomoci alebo advokáta zapísaného do zoznamu podľa osobitného predpisu, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov. O tejto možnosti súd účastníka poučí.

Podľa § 138 ods. 1 OSP na návrh môže súd priznať účastníkovi celkom alebo sčasti oslobodenie od súdnych poplatkov, ak to pomery účastníka odôvodňujú a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva.

Citované ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku jednoznačne viažu možnosť pridelenia kvalifikovaného právneho zástupcu účastníkovi konania okrem iného na pomery účastníka konania. Všeobecné súdy tieto pomery štandardne hodnotia s prihliadnutím na osobné, majetkové a zárobkové pomery účastníka konania. Preto z formálneho hľadiska

všeobecné súdy konajúce v sťažovateľovej veci neporušili relevantné ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku, ak konanie o jeho žalobe podľa § 250d ods. 3 OSP zastavili pre nesplnenie procesnej podmienky povinného právneho zastúpenia.

Ústavný súd však vzhľadom na charakter sťažnostných námietok zameral svoju pozornosť i na materiálne hľadisko poskytovania súdnej ochrany sťažovateľom uplatneným právam. V okolnostiach posudzovaného prípadu materiálny prvok predstavuje ústavná konformita výkladu relevantných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku (IV. ÚS 77/02), ale aj ich súlad s dohovorom a judikatúrou k nemu. Tie totiž predstavujú pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväzné výkladové smernice pre výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy jednotlivých komponentov práva na súdnu a inú právnu ochranu zakotvených v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy, a tým normujú rámec, v ktorom je pred týmito orgánmi možné domáhať sa rešpektovania jednotlivých aspektov „práva na spravodlivé súdne konanie“ (napr. I. ÚS 49/01, I. ÚS 1/03).

Podľa názoru ústavného súdu úvahy najvyššieho súdu, ako ani napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu nie sú v rozpore s judikatúrou ESĽP, na ktorú poukázal samotný sťažovateľ. V rozhodnutí Aireyová vs. Írsko z 9. októbra 1979 totiž ESĽP riešil prípad, ktorého zásadným skutkovým znakom boli nedostatočné majetkové pomery sťažovateľky v prostredí právnej úpravy neumožňujúcej prístup k bezplatnej právnej pomoci. Majetkovému aspektu pomerov účastníka konania odôvodňujúcich pridelenie kvalifikovaného právneho zástupcu súdom svedčí aj Rezolúcia (78) 8 Výboru ministrov pri Rade Európy o právnej pomoci a poradenstve z 2. marca 1978, ktorá vychádza z názoru, že odstránením jednej z prekážok prístupu k spravodlivosti je zabezpečenie prístupu k právnej pomoci pre nemajetných. Rovnako podľa čl. 47 ods. 3 Charty základných práv Európskej únie právna pomoc má byť prístupná tým, ktorí nemajú dostatočné prostriedky, pokiaľ je to nevyhnutné na to, aby im bol zabezpečený prístup k spravodlivosti.

Za takýchto okolností ústavný súd nepovažuje rozhodnutie najvyššieho súdu potvrdzujúce zastavenie konania krajským súdom z dôvodu nesplnenia podmienky povinného právneho zastúpenia za prejav arbitrárnosti alebo zjavnej neodôvodnenosti, a tým ani za odmietnutie poskytnutia právnej ochrany sťažovateľom uplatneným právam.

Navyše, ku skutkovým tvrdeniam sťažovateľa o neochote oslovených advokátskych kancelárií poskytnúť mu požadovanú právnu pomoc (malo ísť o sedem oslovených advokátskych kancelárií) sa žiada dodať, že by síce mohlo ísť o relevantnú vzorku pre záver, že sa sťažovateľ účinnej právnej pomoci nemohol domôcť, avšak zároveň treba zdôrazniť, že predmetom napadnutého konania a rozhodnutia najvyššieho súdu nebola táto otázka, a teda ani skúmanie, či ide o preukázané alebo iba subjektívne tvrdenia sťažovateľa. Na druhej strane sťažovateľovi podľa názoru ústavného súdu nič nebránilo osloviť aj advokátske kancelárie z prostredia, v ktorom absentujú prípadné väzby na žalovaného (Univerzitu Komenského – Právnickú fakultu). Ústavný súd už celkom mimo rámca prerokúvanej veci poznamenáva, že v podobných prípadoch, kde ide o neodôvodnené odmietnutie poskytnutia právnych služieb, by potenciálny klient mal vo svojom záujme komunikovať s advokátmi písomnou formou, aby tak boli vytvorené dôkazné predpoklady na eventuálne vyvodenie právnych konzekvencií v medziach zákona o advokácii.

V rámci meritórneho prerokovania predloženej sťažnosti by tak ústavný súd nemohol za žiadnych okolností dospieť k záveru o porušení základného práva sťažovateľa na súdnu a inú právnu ochranu a ani jeho práva na spravodlivé súdne konanie napadnutým uznesením najvyššieho súdu. V prostredí ustálenej judikatúry, podľa ktorej hlavný význam práva na právnu pomoc spočíva v tom, že orgány uvedené v čl. 47 ods. 2 ústavy (súdy, iné štátne orgány, orgány verejnej správy) majú zodpovedajúcu povinnosť nebrániť účastníkovi, aby v konaní pred nimi využíval právnu pomoc (II. ÚS 78/03, I. ÚS 274/06), dospel ústavný súd k rovnakému záveru, aj pokiaľ ide o namietané porušenie základného práva na právnu pomoc, pretože rozhodnutie najvyššieho súdu nemožno hodnotiť ako brániace sťažovateľovi využívať právnu pomoc. Vzhľadom na uvedené v tejto časti je predložená sťažnosť zjavne neopodstatnená.

K namietanému porušeniu základných práv zaručených čl. 35 ods. 1 a čl. 42 ods. 1 ústavy napadnutým uznesením najvyššieho súdu ústavný súd poznamenáva, že všeobecný súd zásadne nemôže byť sekundárnym porušovateľom základných práv hmotného charakteru, ak toto porušenie nevyplýva z toho, že všeobecný súd súčasne porušil ústavno-procesné princípy vyplývajúce z čl. 46 až čl. 48 ústavy. V opačnom prípade by ústavný súd bol opravnou inštanciou voči všeobecným súdom, a nie súdnym orgánom ochrany

ústavnosti podľa čl. 124 ústavy v spojení s čl. 127 ods. 1 ústavy. Ústavný súd by takým postupom nahradzoval skutkové a právne závery v rozhodnutiach všeobecných súdov, ale bez toho, aby vykonal dokazovanie, ktoré je základným predpokladom na to, aby sa vytvoril skutkový základ rozhodnutí všeobecných súdov a jeho subsumpcia pod príslušné právne normy (obdobne napr. II. ÚS 71/07, III. ÚS 26/08). Keďže ústavný súd sťažnosť v časti pre namietané porušenie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru označeným rozhodnutím najvyššieho súdu odmietol z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti, odmietnutie ďalšej časti sťažnosti, ktorou sťažovateľ namietal porušenie základných práv podľa čl. 35 ods. 1 a čl. 42 ods. 1 ústavy, bolo už len nevyhnutným dôsledkom vyplývajúcim zo vzájomného vzťahu medzi právami hmotnoprávneho charakteru a ústavno-procesnými princípmi z perspektívy ich možného porušenia.

Napokon k časti sťažnosti namietajúcej porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov zaručeného čl. 48 ods.2 ústavy postupom najvyššieho súdu v označenom konaní ústavný súd odkazuje na svoju stabilizovanú judikatúru, podľa ktorej sa ochrana základnému právu podľa čl. 48 ods. 2 ústavy poskytuje v konaní pred ústavným súdom len vtedy, ak v čase uplatnenia tejto ochrany porušenie základného práva označenými orgánmi verejnej moci (v tomto prípade krajským súdom a najvyšším súdom) ešte trvalo (napr. I. ÚS 34/99, II. ÚS 32/00, III. ÚS 20/00, II. ÚS 12/01, IV. ÚS 37/02, III. ÚS 109/03). Ak v čase, keď došla sťažnosť ústavnému súdu, už nedochádza k porušovaniu označeného základného práva, ústavný súd sťažnosť odmietne ako zjavne neopodstatnenú (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde). Vychádza pritom z toho, že účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia orgánu verejnej moci (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 142/03, I. ÚS 145/03).

V čase doručenia sťažovateľovej sťažnosti ústavnému súdu (29. júla 2010) už odvolacie konanie pred najvyšším súdom bolo právoplatne ukončené, preto i v tejto časti je predložená sťažnosť zjavne neopodstatnená.

Ústavný súd tu nemohol prihliadnuť na námietky sťažovateľa, že takýmto odmietnutím predmetnej časti jeho sťažnosti „prichádza... k znižovaniu právnej istoty

a devalvácii princípov právneho štátu“ a že „ochrana, ktorá sa priznáva v rozsahu práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov, smeruje od ochrany osôb pred orgánmi verejnej moci k ochrane orgánov verejnej moci pred oprávnenými fyzickými osobami a právnickými osobami“. Sťažovateľovi nič nebránilo obrátiť sa na ústavný súd so sťažnosťou namietajúcou porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy postupom najvyššieho súdu v jeho veci počas trvania tohto konania. Ak je už toto právoplatne ukončené, ústavný súd by využitím jeho právomoci podľa čl. 127 ods. 2 ústavy nemohol poskytnúť sťažovateľovmu základnému právu na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov účinnú ochranu, pretože k porušovaniu tohto práva už nedochádza. Účelom kompetencie ústavného súdu podľa čl. 127 ústavy totiž primárne nie je sankcionovať orgány verejnej moci porušujúce základné práva a slobody, ale poskytovať účinnú ochranu týmto právam a slobodám. Na účely sankcionovania orgánov verejnej moci porušujúcich základné práva a slobody možno využiť iné prostriedky plynúce z právneho poriadku (zodpovednosť za škodu, disciplinárna zodpovednosť úradných osôb a pod.), ktorými však nedisponuje v rámci svojej rozhodovacej právomoci ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy). Ústavný súd preto rešpektoval svoju stabilnú judikatúru vzťahujúcu sa na prípady s rovnakým alebo podobným skutkovým pozadím, ako to je v sťažovateľovej kauze.

Vzhľadom na odmietnutie sťažnosti ako celku sa už ústavný súd nezaoberal ďalšími návrhmi sťažovateľa prednesenými v sťažnostnom petite (návrh na priznanie primeraného finančného zadosťučinenia, návrh na náhradu trov konania) ani jeho žiadosťou o ustanovenie právneho zástupcu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. októbra 2010